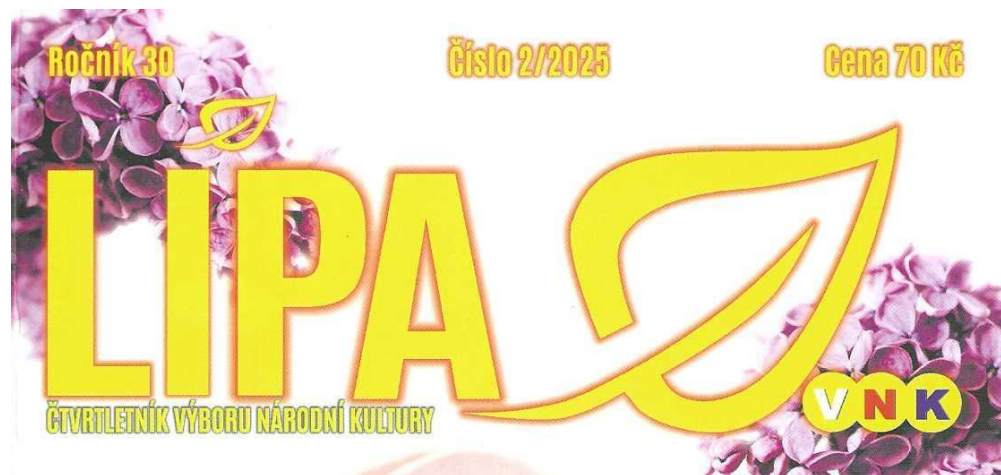

Vedia hlasisti, kto sú hlasisti?

PAVOL JANÍK

Keď dnešný prezident SR Peter Pellegrini ako niekdajší premiér za stranu Smer – sociálna demokracia zradil súčasného (už štvornásobného) premiéra Roberta Fica a založil nový politický subjekt Hlas – sociálna demokracia, hneď som si položil otázku, či terajší hlasisti vôbec tušia, k čomu sa nevdojak historicky hlásia.

Hlas bol mesačník pre literatúru, politiku a sociálne otázky, ktorý vychádzal v rokoch 1898 – 1904 a jeho prispievatelia i prívrženci dostali skupinové meno hlasisti. Kriticky vystupovali proti tomu, čo reprezentoval Martin v slovenskom národnom živote i v slovenskej kultúre. Negatívny postoj zaujali aj k štúrovskému pokoleniu. Dominujúcou bola pre nich československá orientácia rozličných odtieňov až po popieranie existencie samobytného slovenského národa a presvedčenie o zbytočnosti slovenčiny ako spisovného jazyka.

Pravdaže nejde o prvé ani posledné používanie názvu s celkom odlišnými historickými súvislosťami. Napríklad populárna hudobná skupina Prúdy (tiež pravdepodobne nevedomky) prevzala pomenovanie časopisu, ktorý vyhádzal v obdobiach 1909 – 1914 a 1922 – 1938 s podtitulom Revue mladého Slovenska. Mimochodom – periodikum sa hlásilo k odkazu spomínaného Hlasu a k československej orientácii. Aby sme neuviazli v nekonečnom vymenúvaní zhodných či veľmi podobných názvov, uvedme už len fakt, že aj meno strany Smer sa nápadne ponáša na titul časopisu Slovenské smery umelecké a kritické, ktorý vychádzal mesačne (od septembra do júna) ako orgán Spolku slovenských spisovateľov v intervale 1933 – 1938.

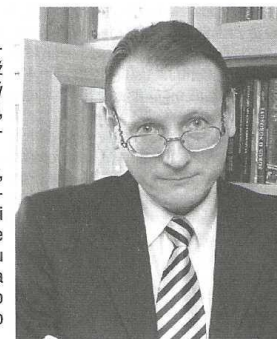
Samostatnou kapitolou je logo strany Hlas, ktoré má očividne podobu známej bubliny, aká sa uplatňuje na prezentáciu obmedzených textových zložiek v komiksoch, teda detinských kreslených príbehoch zväčša komického a dobrodružného charakteru. To možno tiež veľa hovorí o prehnaných ambíciách politického subjektu, ktorý už medzičasom napriek podstatne menším volebným výsledkom opäť získal väčší podiel na moci ako víťazná strana Smer. Či sa to niekomu páči, alebo nie, ide o výrazný prejav schopnosti vnímať a chápať symboliku používanú v komunikácii s verejnosťou vrátane skutočnosti, že každá bublina raz splasne.

25. 9. 2024

Štvorizbové králikárne a jednoizbový luxus

PAVOL JANÍK

Disident, neskôr reštituent a prezident Václav Havel sa zapísal do dejín viacerými nezmyslami. Patrí k nim aj jeho tvrdenie, že najväčšie sídlisko na Slovensku – bratislavská Petržalka – je králikáreň. V skutočnosti sa dnes ceny socialistických štvorizbových králikární s rozlohou približne 90 m² vrátane loggie a pivnice pohybujú okolo 250 000 eur. Nový kapitalistický jednoizbový luxus s plochou asi 30 m² v Petržalke stojí zhruba 180 000 eur a dvojizbový s výmerou cca 50 m² sa predáva za plus-mínus 200 000 eur.

Pavol Janík. Foto: Olga Janíková

Výstavba sídliska trvala 12 rokov (1973 – 1985). V kapitalizme by toto obdobie nestačilo ani na začiatok výberového konania. Počas uplynulých desaťročí sa rozsiahle stavenisko zmenilo na závideniahodný rozľahlý lesopark. V prevažnej časti obytnej štvrti hneď po vykročení z domového vchodu sa ľudia ocitnú v lone prírody, alebo ju majú neďaleko. Samozrejme – pokračuje technický vývoj a väčšina sivých panelákov je zateplených s rozmanitou farebnosťou a neraz i s nápaditým grafickým riešením.

Medzičasom sú zveladené nielen interiéry bytov, ale aj schodišťa a ďalšie spoločné priestory, ktoré slúžia okrem iného na uskladnenie bicyklov a sezónnych pneumatík. Pôvodné výťahy nahradili ich moderné varianty, ktoré majú estetické i funkčné zdokonalenia. Nehovoriac o športoviskách a obchodných centrách.

Tak žijeme v najkrajšej a najlepšie vybavenej bratislavskej lokalite, ktorú dnes už sotva niekto môže s čistým svedomím nazvať betónová džungľa či králikáreň. Nešťastný a zlomyselný výrok Václava Havla patrí k jeho historickému odkazu. Potvrďuje, že netalentovaný dramatik a neschopný politik pokazil všetko, čo mohol, vrátane vzťahov medzi rozličnými sociálnymi skupinami a národnostnými entitami. Havlov nedostatok empatie v konečných dôsledkoch viedol aj k rozvratu Československa.

12. 2. 2025

Fyzikálne zákonitosti v spoločenskom živote

PAVOL JANÍK

V súvislosti s aktuálnymi turbulenciami na domácej i medzinárodnej scéne mi nevdojak zišiel na um starodávny Archimedenov zákon. Podľa neho je súdruh z funkcie vytlačaný silou, ktorá sa rovná váhe súdruhov ním z funkcie vytlačených. Zdá sa, že dômyselná anekdota či skôr trefná reflexia verejného pohybu sa plne vzťahuje aj na súčasnosť. Možno by sa len slovo súdruh mohlo nahradiť univerzálnejším pojmom politik alebo ešte všeobecnejším výrazom človek.

Veď intrigy hraničiace s chorobnou ctižiadostivosťou, teda patologickou túžbou vyniknúť za každú cenu a bez ohľadu na elementárnu morálku sa týkajú všetkých sfér spoločenského diania. Svedčí o tom aj fakt, že atentát na slovenského premiéra spáchal grafoman, čiže osoba, ktorej spisovateľské ambície markantne presahujú nedostatok jej talentu. Mimochodom – etablovanie podobných klinických prípadov v rozmnosených literárnych združeniach je dnes už na Slovensku neochvejné a neriešiteľné.

Viem z prvej ruky, o čom hovorím, lebo som pôsobil v členskej komisii niekdajšieho Zväzu slovenských spisovateľov, ktorej predsedom bol národný umelec Vladimír Mináč, členmi boli národný umelec Vojtech Mihálik a ďalšie osobnosti. Podmienkou prijatia boli tri vydané knihy a dva kladné posudky renomovaných kritikov. Už vtedy spisovatelia čelili úsiliu novinárov prepašovať sa do večnosti najmä prostredníctvom publikácií z oblasti literatúry faktu.

Keď začiatkom roka 1990 prišiel z New Yorku do Bratislavy Igor Uhrík, aby informoval, že americké médiá úplne ignorujú Slovensko, tak som s ním urobil dva rozsiahle exkluzívne rozhovory – jeden pre denník Sme (27. 3. 1990) pod názvom Do Európy pod vlastným menom a druhý pre Literárny týždenník (č. 14/1990) s titulkom Vôľa žiť ako národ. Mimo záznamu (ako sa teraz módné vraví – off the record) som sa ho spýtal, kam až môže vyústiť povýšenecký či úmyselne nevšímavý postoj prezidenta Václava Havla vo vzťahu k Slovensku. Lakonicky mi odpovedal postrehom, že plyn expanduje do priestoru, ktorý má k dispozícii, kým nenarazí na prekážku. Jeho slová som pochopil v tom zmysle, že Havlova garnitúra sa nebude štiť ničoho, pokiaľ si to bude môcť dovoliť vo vnútroštátnom i zahraničnom kontexte.

Tolko na okraj pretrvávajúcich fyzikálnych zákonitostí v spoločenskom živote.

26. 3. 2025

Miroslav Válek o Václavovi Havlovi

PAVOL JANÍK

Na základe mojej knihy Hovorca samého seba (2009), v ktorej sa zmieňujem aj o proteste vtedajšieho predsedu Zväzu československých spisovateľov (ZČSS) básnika Miroslava Válka proti zatknutiu Václava Havla, sa na mňa s odstupom času obrátil nemenovaný historik a prejavil záujem o spomínaný dokument. Keďže som pri tejto príležitosti vyhľadal jeho kópiu, tak sa rád podelím o kľúčové a dodnes aktuálne myšlienky so širším okruhom čitateľov a záujemcov o moderné dejiny.

List datovaný v Prahe 23. 5. 1989 som dostal poštou na domácu adresu. Neviem, komu ešte prišiel, ale predpokladal som, že všetkým členom Zväzu slovenských spisovateľov a Zväzu českých spisovateľov.

V sprievodnom liste sa konštatuje, že 27. 4. 1989 prijalo predsedníctvo ZČSS stanovisko k protestom zahraničných kultúrnych organizácií proti odsúdeniu Václava Havla a rozhodlo sa zverejniť ho vo zväzovej tlači. Z príčin, ktoré sú mimo rámca pôsobnosti ZČSS, nebolo stanovisko zverejnené.

V priloženom stanovisku ZČSS vyjadruje postoj, že nemôže prevziať zodpovednosť za konanie Václava Havla, ani za jeho následky, tým skôr, že Václav Havel nie je jeho členom. ZČSS však dáva prednosť politickej argumentácii a dialógu pred represiami. Zvlášť zdôrazňuje potrebu prehlbovania demokracie, bez ktorej nie je možné realizovať prestavbu.

Je nutné usilovať sa o trpezlivý a celospoločenský dialóg a vytvoriť jeho právne garancie. K psychologickému podstate socializmu nepatrí strach, ale dôvera, pretože k socialistickej budúcnosti nevedie cesta cez konfrontáciu ani cez vyhranené krajné požiadavky, ale len cez prehlbovanie demokracie politickými prostriedkami.

Mierou politiky je a bude v poslednej inštancii vždy človek.

Na záver vyslovujem presvedčenie, že myšlienky obsiahnuté v nadčasovom posolstve predsedu ZČSS Miroslava Válka netreba ani dnes s odstupom desaťročí osobitne komentovať, pričom je zrejme, že formulácie básnika zrkadlia jeho osobnostnú hlbavosť, ktorou sa veľmi výrazne odlišuje od zvyčajnej plytkej rétoriky nielen vtedajších, ale aj súčasných politikov.

3. 4. 2025

